

УКРАЇНЬСЬКА НЕОЛОГІЯ: ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті йдеться про здобутки української неології, становлення її наукового апарату, з'ясується історія вивчення її концептуальних одиниць, диференційованих передовсім як загальномовні та індивідуально-авторські новотвори, окреслено перспективи розвитку молодого лінгвістичного царини. Узагальнено традиційні та нетрадиційні підходи до типології неологізмів.

Ключові слова: неологія, концептуальні одиниці, неологізм.

В статье идет речь о достижениях украинской неологии, становление ее научного аппарата, выясняется история изучения ее концептуальных единиц, дифференцированных прежде всего как общеязыковые и индивидуально-авторские новообразования, определены перспективы развития молодой лингвистической области. Обобщены традиционные и нетрадиционные подходы к типологии неологизмов.

Ключевые слова: неология, концептуальные единицы, неологизм.

The article deals with the Ukrainian neology achievements, formation of its scientific device, the history of study its conceptual units is found out. These units are determined as common language and individual – author's new formations, prospect of development of young linguistic branch is defined. Here are also given the newest tendencies in the realm of neology.

Keywords: neology, conceptual units, neologism.

У динамічній системі, якою є мова, немає жодної сили, що гарантувала б збереження регулярності, властивої тому чи тому явищу; вона є складним механізмом, який, з одного боку, перебуває в безперервному русі, що забезпечує його життєздатність, з іншого – зберігає ознаки іманентної стабільності та цілісності, будучи основним засобом комунікації. Очевидно, саме тому питання про мовну змінність, сутність і чинники мовної еволюції було, є і буде одним з центральних у лінгвістичній науці.

Яскравими зразками, що засвідчують динамічний характер мови, є, насамперед, інноваційні лексико-семантичні процеси, що демонструють абсолютний прогрес, пов'язаний із реалізацією нових можливостей мовної системи, зокрема словотвірних. Доречним у зв'язку з цим видається міркування В. фон Гумбольдта: «У жодному разі не можна розглядати словниковий запас мови як готову, застиглу масу. Не кажучи вже про постійний процес утворення нових слів і словоформ, словниковий запас, доки мова живе в мовленні народу, є продуктом словотвірної потенції, який розвивається і знову відтворюється» [6, с. 112]. Такий аспект визначив розвиток лексико-семантичного рівня мовної системи та став об'єктом зацікавлення не

одного покоління мовознавців, наукові здобутки яких заклали міцні підвалини молодого лінгвістичної науки – неології. До середини ХХ століття були створені всі необхідні умови для її становлення. Виокремленню цієї особливої царини лінгвістичних знань сприяла висока «неогенність» ХХ століття, «неологічний бум» і, відповідно, активізація уваги з боку мовознавців до проблем нових явищ у мові та мовленні. Хоч сам термін «неологія» в науковий обіг уведуть ще на початку ХІХ століття і використовують для означення сукупності нових слів: у 1801 році в Парижі вийшла друком лексикографічна праця Л. Мерсьє «Neologie, ou vocabulaire de mots nouveaux, a renouveler, ou pris dans des acceptions nouvelles» («Неологія, або словник слів нових, слів, що підлягають оновленню, і слів, узятих у нових значеннях»).

Термін «неологія» в значенні «наука про неологізми» активно впроваджує російський дослідник французької неології В. Гак, який досить широко окреслив завдання цієї лінгвістичної царини [2, с. 37], що згодом, як свідчать сучасні неологічні дослідження, почали зводити до з'ясування типології нових слів у мові та мовленні.

Протягом останніх десятиліть створено спеціальні центри неології, зокрема англійської,

німецької, французької, російської тощо, де фіксують і досліджують нові слова та їхні значення, аналізують причини їхньої появи, вивчають моделі їхнього утворення, здійснюють їхню лексикографічну розробку. Щодо української неології можна сказати таке: термін «неологія» в україністиці використовують передусім для означення сукупності неологізмів, які, зокрема суспільно-політична лексика, вивчаються здебільшого в плані загальних словотвірних, лексико-семантичних та стилістичних тенденцій розвитку. Щоправда, наприкінці ХХ – початку ХХІ століття українські мовознавці посилили увагу як до теоретичного осмислення, так і до практичного опрацювання неологічного матеріалу української мови: активізовано дослідження процесу появи нових слів, удосконалено методіку їхньої систематизації та нормативної оцінки, збагачено практику фіксування нових слів і нових значень. Тепер можна з упевненістю констатувати: неологія відбулася як наука, як окрема царина лінгвістичних знань, що має свій науковий апарат, свою історію та свої перспективи розвитку.

Становлення української неології – це результат тривалих наукових пошуків великої когорти як вітчизняних, так і зарубіжних мовознавців; це історія фіксування та диференціації нових слів у мові та мовленні, дискусії щодо яких не припиняються й до сьогодні. Останні зумовлені, насамперед, тим, що донині немає чіткого загальноприйнятого визначення поняття основної одиниці неології – неологізму, відсутня єдність у поглядах на його диференційні ознаки, остаточно не з'ясовано місце індивідуально-авторських, або оказіональних, утворень у системі неологічного матеріалу.

Мета нашої статті полягає в тому, аби простежити здобутки української неології, становлення її наукового апарату, з'ясувати сутність її основних понятійних одиниць, що диференціюються передовсім як загальномовні та індивідуально-авторські новотвори, окреслити перспективи розвитку молоді лінгвістичної царини.

Історія вивчення індивідуально-авторських новотворів має давні традиції, бере свої початки від середини ХІХ століття і пов'язується передусім із так званими «кованими словами» та дискусією, що виникла навколо них. «Ще в 1870-х роках спалахнула жвава дискусія про не-народні слова – позичені або створені, які противники іронічно називали «кованими», – що їх запроваджував тоді М. Старицький, – писав Ю. Шевельов. – У дійсності ж у 1850-х роках з-під пера таких загальноновизнаних майстрів і навіть творців новітньої української мови, як Шевченко та Куліш, рясно з'являються слова, не знані в повсякденному сільському житті» [18, с. 31]. Насправді, практика «кування слів» має значно глибше коріння. Ще Лаврентій Зизаній у своєму «Лексисі» (1596 р.) для пояснення

використовував слова, не лише взяті з книг Святого Письма, але й «деякі *творіння* вітців церкви». А тому твердження Ю. Шевельова, що «ковані слова» стали з'являтися після 1870 року», потребує деякого уточнення, зокрема доповнення адвербіативом **масово**. Це й закономірно, оскільки в другій половині ХІХ століття дуже гостро постало питання про те, чи є українська мова окремою слов'янською мовою, чи наріччям російської або польської. Одним із показників її «окремості» мала стати розмаїта лексика, відмінна від іншомовної, що й спричинило масову появу індивідуально-авторських новотворів, так званих «кованих слів», реєстрація яких відбувалася здебільшого в словниках.

У тогочасній лексикографічній практиці досить помітно починають упроваджувати інноваційну лексику, створену «на народній основі». Відсутність в українській мові відповідників до реєстрових іншомовних слів спонукала авторів здебільшого перекладних словників до продукування інновацій на основі наявних матеріальних репрезентантів і словотвірних потенцій. У такий спосіб намагалися оновити лексичний склад української мови О. Партицький («Німецько-руський словар» 1867 р.), Ф. Піскунов («Словниця української (або югової-руської) мови» 1873 р.), Є. Желехівський, С. Недільський («Малорусько-німецький словар» 1882 р.), Є. Тимченко («Русско-малоросійський словар» 1897-1899 рр.), В. Дубровський («Українсько-російський словник» 1909 р.) та ін. Доцільність запропонованих ними індивідуально-авторських утворень, «яких ніде на Україні не почувеш і не побачиш у книжках», хоч і побудованих «на народній основі», цілковито заперечувало багато тогочасних критиків.

Критичні зауваження щодо появи «випадково відкілясь насмиканих слів», «невідомо звідки взятих», «незручних і недотепних неологізмів – таких, що їх, мабуть, тільки ті і вживали, які їх поскладали», неодноразово висловлював Б. Грінченко [5, с. 17-18]. «А втім, – як зауважує сам науковець, – я більший ворог позичанню, ніж куванню. Знаю ж бо, що без новороблених слів не перебувалася ні одна літературна мова. Але думаю, що робити слова нові можна тільки на такі розуміння, що на них справді нема слова в нашій мові <...>. Гарно зроблене слово – дороге придбання, але ж гарно, а ми ніяк не можемо сказати, щоб такі продукти, як **звіт**, **звітуватель**, **гомінниця**, **людство**, були справді «щасливо утворені» [4, с. 141-142]. Грінченкове пророкування «нещасливої долі» для «кованих слів» на зразок **звіт**, **людство** не справдилося: вони, як і ряд інших «випадково відкілясь насмиканих слів», пройшли успішну апробацію узусом й активно функціонують у сучасній українській мові. До того ж позитивне / негативне сприйняття запропонованого «кованого

слова» великою мірою мало суб'єктивний характер.

Таке неправомірне протиставлення, з одного боку, того, що «не суперечить природі української мови» і нібито має всі шанси отримати «право громадянства», і, з іншого – того, що є неприродним, штучним, позбавленим права на «мовну реєстрацію», а тому приреченим на несприйняття, дещо спотворювало справжню роль і значення індивідуально-авторських новотворів у розвитку лексичної системи та мови загалом. І тогочасна критика, і сучасне мовознавство обмежуються здебільшого констатацією того, що «чимало було в цьому мовотворенні штучного, неприродного, суперечного природі української мови» [14, с. 236].

Характерною ознакою періоду «кування слів» є не лише активна участь українських письменників у дискусіях щодо «кованої продукції», але й обстоювання свого права на конструювання індивідуально-авторських новотворів. І багато з них таким правом скористалися, утворюючи десятками, а то й сотнями нові слова, велика частина яких отримала «право громадянства» попри те, що неодноразово ставала об'єктом критики. «З давніх-давен привикли дорікати д. Старицькому куванням нових українських слів <...>, – писав І. Франко, – Та, редагуючи до друку Кулішів переклад «Гамлета», я мав нагоду детально порівнювати сей переклад із перекладом Старицького і переконався, як мало там власне неологізмів та кованих слів, і як багато слів, що 1882 р. разили читачів та критиків д. Старицького, сьогодні ввійшли в загальне уживання і не разять нікого. Чи д. Старицький щ а с л и в о у т в о - р и в (розбивка наша – Ж.К.) їх, чи вони були щиро народні, а лише незвісні критикам, – досить, що з часом вони здобули собі право громадянства. Отак буде, певно, з найбільшою частиною тих нібито «новоукованих» слів» [17, с. 52-53]. Така думка І. Франка є чи не найпершим постулатом, сформульованим в україністиці, який засвідчує реалізацію категорії оказіональності / узуальності, здатність оказіональних матеріальних репрезентантів піддаватися «узуалізації». Пізніше подібне твердження висловив В. Сімович, означуючи шляхи «осуспільнення» індивідуально-авторських новотворів: «Досить, щоб яке слово, утворене в душі народної мови, щоб яка форма <...> прийнялася в письменстві, щоб наше вухо собі їх засвоїло, щоб усі вони через дім, школу, товариські зносини, газету добралися до нового покоління, – й ніхто не думатиме над тим, яке то це та те слово, яка то форма» с. 15, 39]. За такого підходу проблема диференціації «сфабрикованих» / «несфабрикованих» слів відпадає, адже будь-яке новоутворення на момент своєї появи є випадковим для носіїв мови, не має «права громадянства», а тому є «сфабрикованим». І прийняття / неприйняття їх узусом аж ніяк не

залежить від того, чи дотримувався їхній автор «нового вимагання» до тих, хто «кує» нові слова: складав їх так, «щоб можна було, стрівши слово вперше, без ніякого пояснення догадатися, що воно визначає» [4, с. 143].

У період розбудови та нормалізації української мови саме людська інтуїція була одним з показників схвалення / несхвалення, прийняття / неприйняття конкретного індивідуально-авторського утворення кожним окремим індивідумом (адресатом), групою індивідумів, а згодом і суспільством загалом. Окрім інтуїції, важливим чинником «узуалізації» новотворів виступали також авторитетність джерела їхнього походження та суспільна необхідність у них (так званій соціальний попит на індивідуально-авторську продукцію). Причому авторитетність джерела десь-не-десь виявлялася значно дієвішою, ніж суспільна необхідність. Так, скажімо, у 1883 році львівська газета «Діло» опублікувала рецензію на збірку поезій Я. Щоголева «Ворскло», у якій автора звинувачували в «робленні» та вживанні невластивих українській мові слів. На що той відповів: «Узагалі-то я всіляким чином уникав необхідності створювати слова. Якщо не знаходив їх, то краще залишав писати вірш <...>, однак відомими малоросійськими словниками (йдеться передусім про «Словар малоросійських ідіомів» М. Закревського – Ж.К.) я послуговувався не соромлячись, оскільки вони отримали *авторитет і право громадянства* (курсив наш – Ж.К.)» [цит. за: 11, с. 63].

Якщо одні тогочасні письменники категорично заперечували доцільність утворення нових слів, як-от М. Костомаров, інші, подібно до Я. Щоголева, прагнули в будь-який спосіб захистити себе від звинувачень у їхньому «робленні», то треті успішно «кували» їх, незважаючи ні на яку критику, апробували власні витвори через свої творчі доробки, намагаючись тим самим «поширити рамці народної мови». Останнє стосується М. Старицького, І. Нечуя-Левицького, М. Драгоманова, Олени Пчілки, П. Куліша та багатьох інших. Їм певним чином удалося досягти своєї мети, і результати їхньої творчої діяльності у формі неологізмів отримали зелене світло до нормалізованої мовної системи. Індивідуально-авторська продукція, що не змогла подолати бар'єр узусу, назавжди залишилася «знахідкою конкретного випадку».

Окремою сторінкою в історії індивідуально-авторських утворень є радянський період, що означився зокрема й розбудовою української термінології, період активного «збирання й утворення» термінологічної лексики. А тому поява нових термінів, їхнє продукування переважно «на народній основі», була цілком закономірним процесом. Самі ж принципи продукування української термінології «на

народній основі» сформульовані ще задовго до революції.

У 1861 році в журналі «Основа» з'явилася стаття М. Левченка «Замітки про русинську термінологію», де автор пропонує створювати наукові терміни в дусі народної мови, аби їх міг сприймати сам народ, водночас виступаючи проти запозичень у термінології. Про це свідчить і доданий до статті словничок, що містить не більше двох десятків слів, переважно створених самим автором, наприклад, *арифметика – німа щотниця, автомат – саморух, азот – душець, математика – численниця, електрика – громовина, астрономія – зірниця* тощо [9, с. 183-185].

З 1921 року в складі ВУАН почав функціонувати Інститут української наукової мови, завдання якого полягало, насамперед, в укладанні різногалузевих термінологічних словників, у нормалізації української наукової термінології. До 1932 року в Україні було видано понад тридцять термінологічних лексикографічних праць. У поглядах на засади добору термінологічної лексики протидіяли дві тенденції, які уособлювали мовознавці (крайні та помірковані пуристи), що працювали, відповідно, в Києві і Харкові. Після сфабрикованих справ і процесів багатьох з авторів термінологічних словників, виданих Інститутом української наукової мови, звинуватили в поширенні вигаданих новотворів, а їхнім доробкам приписали «переобтяженість штучними неологізмами», як-от: *двигач, рухник* (двигун), *південник* (меридіан), *дробина* (молекула) (О. Курило); *рогачик* (вилка), *валниця* (підшипник) (Г. Ільницький); *вітрогон* (вентилятор), *водограй* (фонтан), *модло* (шаблон), *цідило* (фільтр) (І. Кухаренко); *множач* (множник), *дільч* (дільник) (В. Шарко) тощо [7, с. 109-110]. Це означало, що спроби розбудувати українську термінологію, яка ґрунтувалася б «на народній основі», були загнані в глухий кут, а українська мова, принаймні наукова, почала звільнятися від «шкідливих» індивідуально-авторських новотворів, що стало однією з перешкод на шляху до їхнього теоретичного осмислення.

Теоретичне осмислення індивідуально-авторських утворень відбувається принагідно, під час аналізу мови тодішнього українського письменства і засобів масової інформації (М. Гладкий «Наша газетна мова» (1928 р.), «Мова сучасного українського письменства» (1930 р.); І. Огієнко «Смілі новотвори сучасних письменників» (1939 р.) та ін.). І.М. Гладкий, й І. Огієнко розглядали поповнення мови новотворами як позитивний фактор її розвитку, вважаючи авторські витвори «живим двигуном зросту кожної мови» [13, с. 334]. Розглядаючи мову як «вічне творення й порушення мовної норми», як одвічну боротьбу соціального й індивідуального, М. Гладкий наголошував, що індивідуальна творчість «буває й вельми корисна, коли, приміром, ми утворюємо нові слова, щоб

означити нові поняття, зв'язані з певним культурним поступом і своєї національності, і цілої людскости. Такі новотвори швидко просякають у лексику й стають надбанням широких мас» [3, с. 7]. У вченого немає аргументованих висновків щодо причин появи та прийняття / неприйняття новотворів, наявні лише побіжні зауваження щодо влучності / невлучності нововведення, які з позицій сьогодення дають можливість стверджувати, що оцінка того чи того утворення як вдалого або невдалого була суб'єктивною.

У 1949 році (праця «Історія української літературної мови», що вийшла друком у Вінніпезі) для означення індивідуально-авторських новотворів І. Огієнко скористався терміном «неологізм». «Кожна літературна мова вільно поповнюється новими словами, так званими новотворами (неологізмами), які дає нам біжуче життя безперервно, дає головно в творах письменників, менше від самого народу», – констатує вчений і водночас формулює основну причину, що спонукає митців художнього слова до продукування нового, зауважуючи: «Коли б не поставали в нашій мові новотвори, літературна мова остаточно завмерла б. Культурне людське духовне життя невпинно зростає й потребує нових слів на своє означення, а тому й постають новотвори. Звичайно, кожна людина мислить значно ширше, аніж можна висловити те своїми словами, – їй завжди бракує слів, а тому вона кидається й до новотворів, щоб такі висловити можливо повно свою думку» [12, с. 221].

Значно більше уваги присвячено неологізмам у «Курсі сучасної української літературної мови» 1951 року видання за редакцією Л. Булаховського. Автор розділу «Лексика української літературної мови зі стилістичного погляду» П. Горещький розглядає неологізми як нові слова, «що весь час входять у літературну мову найбільше з говірок виробничих колективів, почасти просочуються з діалектів територіальних і соціальних або вносяться в літературну мову окремими особами – ученими певних ділянок знання, письменниками, перекладачами» [8, с. 99]. Услід за І. Франком учений намагається провести межу між тими новими словами, які можуть претендувати на статус загальнономовних, і тими, що цього статусу ніколи не отримують. Останні П. Горещький ототожнює з художніми неологізмами, що «з'являються в різних авторів часом, певно, не як запозичення, а як наслідок самостійної словесної творчості» [8, с. 103]. Причому науковець обстоює їхнє «право на з'явлення», наголошуючи: «Значне число неологізмів у художній мові свідчить, що до з'явлення їх не можна ставитися як до якоїсь примхи, як до небажаної поетичної сваволі. У неологізмах їхні творці шукають засобу дати поетично-образне виявлення своєї думки, почуття, настрою новим

словом, утворити своєрідний змістовий і звуковий, «етимологічний» або «морфологічний» ефект». Подібну позицію підтримував і сам Л. Булаховський. Про такі неологізми він писав: «Хай вигадані відповідними художниками нові слова залишаються назавжди тільки їхніми словами, хай вони не поступають до активного фонду загальної мови, – але там, де їх ужито, вони живуть і довго житимуть своїм повним художньо-естетичним життям, на своєму місці вони є збагаченням мови як засобу служити виявом певної дієвої образності та емоційності і, подобаючись хоч би певному колу читачів, тим самим виправдовують своє народження і своє існування» [1, с. 136].

Скромне місце відведено індивідуально-авторським утворенням і в «Сучасній українській літературній мові» 1973 року видання за редакцією І. Білодіда. Однак саме в цьому виданні зроблено загалом успішну спробу чітко сформулювати основні причини появи неологізмів, з-поміж яких автор виокремлює «бажання назвати образно той чи той предмет, те чи те явище, поняття, ту чи ту якість, властивість, дію» [16, с. 244]. Неологізми ж, покликані до буття цією причиною, розглядає як такі, що виконують художньо-образну функцію, і кваліфікує як художні, або стилістичні. Атрибут «стилістичний», як, до речі, і «художній» (поняття «художній неологізм» запропоноване П. Горещким), міцно закріпився за словом «неологізм», і новоутворені термінологічні єдності досить активно почали використовувати для означення тих нових явищ, які виконували «художньо-зображальну, поетичну функцію». А згодом з аналогічною семантикою утверджуються й терміни «поетичний неологізм» та «оказіональне слово», або «оказіоналізм».

Традиційно вважають, що термін «оказіональне слово» введено в науковий обіг наприкінці 50-х років ХХ ст. Його провідником у лінгвістику була стаття Н. Фельдман «Оказіональные слова и лексикография», з якою багато хто з мовознавців пов'язує початок вивчення okazіональних явищ у теоретичному плані. Пізніше для кваліфікації індивідуально-авторських утворень починають використовувати не лише термінологічне сполучення «оказіональне слово», але й однослівний термін «оказіоналізм» (від лат. *occasionalis* – випадковий, очевидно, за аналогією до одиниці фразеологічного рівня – фразеологізму).

Останнє десятиліття ХХ ст. та початок ХХІ ст. означені посиленою увагою мовознавців-україністів до проблем індивідуально-авторської мовотворчості. Попри різнобій у термінології, основні акценти залишаються традиційними: науковці аналізують здебільшого словотвірні та функціонально-стилістичні особливості лексичних інновацій, засвідчених у мові окремого письменника, як-от: О. Гончара, Яра Славутича, П. Загребельного, В. Стуса, Остапа Вишні,

письменників окремого періоду, наприклад шістдесятників та членів Нью-Йоркської групи, неокласиків, або окремого поетичного жанру, а також у мові ЗМІ.

Завдання, які ставили перед собою дослідники okazіональних явищ, окреслювали переважно описом основних словотвірних типів індивідуально-авторських інновацій, визначенням ступеня їхньої продуктивності, частини-мовної співвіднесеності, з'ясуванням причин і текстового призначення okazіональних одиниць, характеристикою стилістичного потенціалу новотворів тощо, тобто індивідуально-авторські утворення, як і на початкових етапах їхнього теоретичного осмислення, штудіювали в межах лексико-семантичного, словотвірного та функціонально-стилістичного аспектів. Ототожнення поняття «оказіоналізм», як і «неологізм», зі «словом» («новим словом») певним чином гальмувало виокремлення неології як специфічної царини українського мовознавства, а систематизацію неологічного матеріалу здійснювали здебільшого в межах лексичної системи під час диференціації лексики щодо активного / пасивного вживання.

Великим здобутком кінця ХХ – початку ХХІ ст. є лексикографічний аспект опрацювання неологізмів, зокрема й індивідуально-авторських.

Питання про створення спеціальних словників індивідуально-авторських утворень неодноразово порушували русисти, зокрема В. Лопатін писав: «А яким цікавим завданням є підготовка та видання спеціального словника okazіональних слів окремих письменників, чий твори багаті такими словами <...>. Він став би незамінним джерелом для вивчення творчої лабораторії цих письменників, їхньої поетики, їхнього мовленнєвого новаторства, їхньої роботи над художнім образом: адже кожне свідоме індивідуальне новоутворення талановитого письменника – це повноцінний образ із цілою гамою смислових і стилістичних відтінків» [10, с. 147]. А згодом і деякі інші дослідники російської неології неодноразово висловлювали думку, що необхідно створювати словники okazіональних слів узагалі, зважаючи на творчий доробок різних авторів і навіть різних жанрів. Причому русисти вже мали зразок для наслідування. У 1969 році в Парижі вийшов друком «Dictionnaire des mots sauvages» («Словник диких слів») М. Реймса, який репрезентував 3500 індивідуально-авторських словоутворень і слововживань французьких письменників ХІХ-ХХ ст.

Перші спроби системного лексикографічного впорядкування індивідуально-авторських утворень в україністиці припадають на період активізації уваги вітчизняних мовознавців до теоретичних проблем неології і пов'язуються з появою дисертаційних робіт, супроводжуваних додатками – словниками-реєстрами індивідуально-авторських слів. На сьогодні ця

мовознавча царина потребує більш скрупульозної та ретельної праці. Як і систематизація неологічного матеріалу, так і його лексикографічне опрацювання залишаються перспективними.

Отже, історія індивідуально-авторських утворень має давні традиції та складає невід'ємну частину історії української неології взагалі.

Поява «кованих» слів і ті дискусії, що поставали навколо мови «ковалів», заклали міцний фундамент сучасної української неології. Перехід від принагідного фіксування індиві-

дуально-авторських новотворів до їхнього теоретичного осмислення, а згодом і до лексикографічного опрацювання уможливив науковий підхід до виваженої систематизації інноваційних процесів, щоправда, переважно в лексиці.

Усебічний аналіз неологічного матеріалу, зокрема й індивідуально-авторського, дасть змогу виробити сучасну концепцію неологізму як основної одиниці неології, у теорії якої оказіональні утворення як прототипи кожного загальномовного неологізму мають посісти належне їм місце.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булаховський Л.А. Виникнення і розвиток літературних мов // Мовознавство. – 1947. – Т. 4-5. – С. 116-173.
2. Гак В.Г. О современной французской неологии // Новые слова и словари новых слов. – Л.: Наука, 1978. – С. 37-52.
3. Гладкий М. Мова сучасного письменства. – Харків; К.: Держвид-во України, 1930. – 160 с.
4. Грінченко Б. Кілька слів про нашу літературну мову // Хрестоматія матеріалів з історії української літературної мови / Упор. П.Д. Тимошенко – К.: Рад. школа, 1961. – Ч. 2. – С. 134-150.
5. Грінченко Б. Огляд української лексикографії // ЗНТШ. – Львів, 1905. – Т. 66. – С. 1-30.
6. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию: Пер. с нем. – М.: Прогресс, 1984. – 397с.
7. Жовтобрюх М.А. Нарис історії українського радянського мовознавства (1918-1941). – К.: Наукова думка, 1991. – 259 с.
8. Курс сучасної української літературної мови / За заг. ред. Л.А. Булаховського. – К.: Рад. школа, 1951.– Т. 1.– С. 68-103.
9. Левченко М. Заметки о русинской терминологии // Основа. – 1861. – № 7. – С. 184-185.
10. Лопатин В.В. Рождение слова: Неологизмы и окказиональные образования. – М.: Наука, 1973. – 151 с.
11. Москаленко А.А. Нарис історії української лексикографії. – К.: Рад. школа, 1961. – 162 с.
12. Огієнко І.І. Історія української літературної мови. – К.: Либідь, 1995. – 294 с.: іл.
13. Огієнко І.І. Смілі новотвори сучасних письменників // Рідна мова. – 1939. – Ч. 7-8 (79-80). – С. 333-338.
14. Русанівський В.М. Мова в нашому житті. – К.: Наукова думка, 1989. – 111 с.
15. Сімович В. На теми мови. – Прага-Берлін: Нова Україна, 1924. – 45 с.
16. Сучасна українська літературна мова: Лексика і фразеологія / За заг. ред. І.К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1973. – 438 с.
17. Франко І. Михайло Старицький // Хрестоматія матеріалів з історії української літературної мови / Упор. П.Д. Тимошенко. – К.: Рад. школа, 1961. – Ч. 2. – С. 51-54.
18. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900-1941): Стан і статус. – Чернівці: Рута, 1998. – 208 с.

Рецензенти: д.філол.н., професор О.А. Дубова,
д.філол.н., професор Н.П. Шумарова